

Українська формула інновацій

Виходячи з досвіду практичної роботи в українських реаліях інноваційного процесу, автором дано оцінку наукової позиції проф. Б.А. Малицького щодо питання, яким чином держава повинна забезпечувати необхідні фінансові, організаційні, правові та інші умови для ефективного розвитку інтелектуального потенціалу українського суспільства, особливо в сучасних умовах загрози економічного колапсу.

*Для забезпечення подальшого існування України як держави видатні представники нашої наукової спільноти впродовж останніх двох десятиліть постійно шукали відповідь на злободенне питання «Чому в Україні не вдається повною мірою використовувати інноваційний процес для оновлення економіки з наступним її розвитком?», яке потребує глибокого вивчення, аналізу і зваженої та ґрунтовної відповіді.

За висновком професора Б.А. Малицького, який узагальнив різні оцінки вчених-економістів, саме тенденція зменшення ролі інноваційного фактору в забезпеченні економічного зростання, пов'язана з міжнародною фінансiалiзацiєю економіки, призвела до світової фінансово-економічної кризи [1].

Якщо світова економіка ще 10–15 років тому мала міцну інноваційну основу, а нині страждає від надмірного апетиту міжнародного фінансового капіталу, то в Україні неоліберальна ринкова доктрина не дала можливості навіть як слід розпочатись інноваційній діяльності. Тому перша частина відповіді на зазначене питання – це сповідання владою в Україні найбільш ортодоксальної неоліберальної ринкової моделі економіки [1].

Заданими В. Іноземцева [2] реальні втрати України внаслідок сліпого здійснення неоліберального курсу ринкових реформ тільки в минулому десятиріччі сягали понад 100 млрд долл. США.

© О.Ф. Морозов, 2014

А головні втрати полягають у тому, що вибраний шлях не дав і досі не дає можливості українській економіці перейти на інноваційну модель розвитку.

Разом з тим, США, нав'язуючи іншим країнам найбільш ортодоксальну модель неолібералізації, реалізують її у своїй державі тільки в урізаному вигляді за рахунок продуманих заходів державного регулювання економіки, приймаючи жорсткі державні директивні документи стосовно впровадження інновацій. Головні заходи США полягають у міцній державній підтримці інноваційної активності американської національної економіки [1].

Як приклад, можна навести дії США з розвитку нанотехнологій, коли федеральна влада США вкладала в нього приблизно 25% асигнувань від усіх бюджетних вкладень у цю сферу інших країн. Окрім федерального бюджетного фінансування, були передбачені заходи щодо стимулювання вкладень приватного сектору та окремих штатів. Зараз нанотехнології як комерційна галузь досягли у США ринкової стадії, але саме держава, а не ринок, створила необхідні умови для їх широкого використання в напрямку вирішення найважливіших проблем у багатьох секторах господарства – у виробництві енергії, інформаційній техніці, створенні нових матеріалів, в обробній промисловості та космічних дослідженнях, в охороні здоров'я та багатьох інших сферах [3].

Друга частина відповіді на зазначене питання: в Україні не використано правило, за яким разом з реалізацією неоліберальної моделі економіки з самого початку необхідним є всебічне державне регулювання найважливішої сфери розвитку економіки – інноваційної.

Чому це сталося в Україні, Б.А. Маліцький досить переконливо пояснює наступним [1]. На початку реформ у країні ринок сприймався владою й більшою частиною суспільства як панацея від тих великих труднощів і лих, з якими Україна стикнулася на шляху свого оновлення. Тому, відповідно, ставилось завдання якнайшвидше й наймасштабніше здійснити ринкові реформи в усіх сферах діяльності. Концепція ринкових реформ була досить простою: все приватизувати, все комерціалізувати, все продавати і купляти по вільним цінам, дати повну свободу накопиченню та переміщенню капіталу.

Такий підхід до реформ пояснює те, що ключові положення неолібералізму здійснилися в Україні в першу чергу щодо накопиченого у країні багатства, включаючи загальнонародну власність, а також у сфері послуг. Саме виходячи з такої специфічної особливості українських ринкових реформ та внаслідок активної їх реалізації, накопичення й концентрація капіталу почали відбуватись перш за все в найбільш вигідних для цього сферах – паливно-енергетичному комплексі, металургії, фінансах, кредитуванні та страхуванні, торгівлі, операціях з нерухомістю, а також в освіті, медицині, ігровому бізнесі, професійному спорті та шоу-бізнесі.

Б.А. Маліцький справедливо вказує, що всі ці сфери поєднує те, що в них або зовсім не створюється нове матеріальне багатство, або вони відносяться до виробництв з низьким рівнем доданої вартості чи пов'язані з видобутком сировини. Разом з тим, пер-

лічені сфери, максимально реформовані за ринковою моделлю, об'єктивно не здатні забезпечити суттєвий економічний розвиток країни.

Виходячи з цього, третя частина відповіді така: реальні українські ринкові відносини зараз не передбачають простого та прозорого включення у вітчизняні економічні процеси інноваційного фактору, здатного активізувати галузі виробництва з високим рівнем доданої вартості.

Перейдемо до зусиль сформулювати такі відповіді на зазначене питання, які було б можливо й потрібно реалізувати в осяжному часі.

Стан економіки країни, м'яко оцінюючи, – скрутний. Криза. За цих обставин планувати та діяти в державному управлінні інноваційною сферою без позитивного вирішення зазначених питань безперспективно. Для цього необхідні як нова стратегія життя країни й суспільства, так і нове розуміння ролі держави в інноваціях і ринковій економіці. На ці умови додатково накладаються такі всім відомі світові виклики:

1. Демографічні диспропорції й посилення міжнародної міграції населення.

2. Глобалізація та неолібералізація світової економіки, що продовжується навіть в умовах світової кризи.

3. Вичерпаність можливостей традиційних технологій і швидкий прогрес нових революційних технологій.

4. Безальтернативність сталому економічному розвитку кожної країни.

Тому для допомоги формулювання складових частин відповідей на основне питання, а також на вказані виклики, знову звернемося до тверджень Б.А. Маліцького, з якими важко не погодитись [1].

По-перше, Б.А. Маліцький стверджує, що Україна як держава повинна стати ефективним капіталістом не тільки в тій частині власності, яка формально є державною, але й по відно-

шенню до раціонального використання всіх ресурсів країни і всього національного багатства, включаючи демографічний ресурс. Це – дуже важка проблема, але ця пропозиція є безальтернативною. Треба владі негайно погодитись та діяти.

По-друге. На шляху побудови ринкової економіки на основі здорового глузду, держава неодмінно повинна взяти на себе повну відповідальність за всебічне регулювання і стратегічне планування соціально-економічного розвитку країни. Особливо вирішальну роль держава повинна відігравати на докомерційних стадіях інноваційних процесів, у сфері високотехнологічних виробництв і в системі стимулювання інноваційної активності економіки й суспільства. Додамо, що це стадія доведення інновацій під «ключ», без чого плани впровадження інновацій у вітчизняну економіку залишаться пустими розмовами.

По-третє. Стосовно використання державою інтелектуального капіталу, автор даної статті є цілковитим одноступенем з Б.А. Малицьким, що держава повинна забезпечувати необхід-

ні фінансові, організаційні, правові та інші умови для ефективного розвитку інтелектуального потенціалу суспільства [4]. Це та сфера, яка вкрай чутлива до відомого руйнівного пороку ринкових відносин, коли все купується й усе продається. Тому неприпустимо здійснювати широку комерціалізацію системи відтворення інтелектуального капіталу нації. Роль держави у формуванні конкурентоздатного інтелектуального потенціалу вкрай важлива для надання вітчизняному виробництву й підприємству реальних переваг у глобальній економіці.

По-четверте. Загальна політика держави повинна бути лідерською, інноваційною й системною, здатною забезпечити проведення узгоджених політичних (у тому числі й конституційних), економічних, соціальних, технологічних та інших змін, долучити все населення до процесу цілеспрямованого оновлення життя країни на основі широкого використання досягнень науки та технологій.

Це і є, на мою думку, українською формулою інновацій, реалізація якої вимагає напружених зусиль.

Одержано 29.05.2014

А.Ф. Морозов

Украинская формула инноваций

Исходя из опыта практической работы в украинских реалиях инновационного процесса, автором дана оценка научной позиции проф. Б.А. Малицкого по вопросу, каким образом государство должно обеспечивать необходимые финансовые, организационные и другие условия для эффективного развития интеллектуального потенциала украинского общества, особенно в современных условиях угрозы экономического коллапса.